

AYLIK POPÜLER BİLİM DER

BİLİM ve TEKNİK

BİLİM
TEKNİK

YENİ
UZUKLARA

HEDROJENLİ
GİLEBOK
FİJİLİSİZ

SAYI 467

EKİM 2006

3,5 YTL

KENDİN PİŞİR, KENDİN YAK

Eko-kentler... Çatalhöyük'ün Atası... Tahıllar... Alevlerin Ardından...

212110 2006/10

Yaşam

S argun A. Tont

Kongre...

Doğrusu Macaristan'ın önde gelen tatil beldelerinden Eger'de Hotel Minaret (Minareli otel) diye bir yer bulacağım hiç aklıma gelmezdi. Cami gitmişti ama minare dimdik ayakta idi. Osmanlı atalarımız burada yüz yıl kalmış. Bu "misafirlüğün" hâlâ unutulmadığı, kentin ortasındaki parkta kılıç kılıca yapılan üçlü bir çatışmayı betimleyen heykelden belli oluyor. Eger kasabası Eylül sonunda aralarında biz Türklerin de bulunduğu bir istilaya hedef oldu ama bu kez çatışmalar bilimsel ağırlıklıydı.

The Society for Conservation Biology (Koruma Biyolojisi Derneği), çoğunluğunu akademisyen ve profesyonellerin oluşturduğu, hemen hemen her ülkede 12.000 civarında üyesi bulunan bir kuruluştur. Bu kuruluşa bağlı ama daha çok Avrupa'nın ihtiyaçlarına cevap verecek Avrupa Koruma Biyolojisi Derneği ise 2002 yılında kurulmuştur. Bizim katıldığımız, bu çiçeği burnunda derneğin ilk uluslararası toplantısıydı. Belki anımsarsınız, bundan birkaç ay önce sizlere Irmak Okulları'nın ev sahipliği yaptığı ve çoğunluğunu ilk, orta ve lise öğrencilerinin oluşturduğu çevre şenliğinden bahsetmiştim; bu kez de büyüklerin bu işi nasıl yaptıklarını genç okuyucularımıza anlatmak isterim. .

Bilim toplantılarında katılımcı genellikle ya konuşma yapar ya da bulduklarını poster olarak sırf o iş için ayrılmış bir salonda sergiler. Bazen, bizim toplantımızda olduğu gibi, bunlara ilaveten uzmanlar tarafından bir veya iki günlük dersler de verilir. Katılımcıların masrafları genellikle kendi üniversiteleri veya başka bir kuruluş (örneğin bizde TÜBİTAK) tarafından karşılanır. Organizatörlerin bizzat davet

Eger'deki minareli otel

ettiği ve konunun uzmanı kabul edilen kişilerin masraflarınıysa toplantıyı düzenleyen kuruluş öder.

Tanrı'nın bildiğini kıldan ne saklayalım, önemli bir buluş, eğer bilimsel bir dergide basılmadıysa veya en azından derginin editörü tarafından kabul edildiğine dair mektup gönderilmediyse açıklanmaz. (Maalesef, başkasının yaptığına aşırarak bilim dünyasında pek de nadir görülen bir olay değildir.) Öte yandan daha önce piyasaya sürülmüş ama sizin kaçırmış olduğunuz bir çalışmadan haberdar olmak, yeni meslektaşlar tanımak, fikir alışverişinde bulunmak, ortak projeler planlamak, en önemlisi "bilim borsasındaki" göstergeleri öğrenmek açısından bu toplantılara katılmak, özellikle genç araştırmacılar için çok faydalıdır.

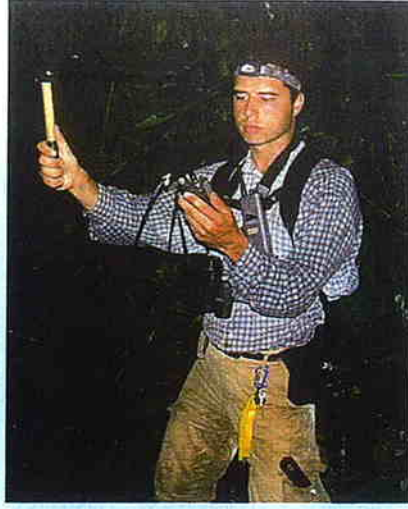
Bu kongrenin şimdiye kadar katıldıklarımın en önemli farkı, katılımcılar arasında yalnız biliminsanları değil, kurumlarla ilgili çok sayıda dernek üyesi, devlet memuru, ekonomist - kısacası, koruma alanında faaliyet göstermiş kişilerin de bulunmasıydı. Açılış konuşmasını yapan Sir John Lawton, ki saygın bir biliminsanıdır, "biliminsanları belki kızacaklar ama" dedikten sonra korumada bilim kadar ekonomik, sosyal, politik ve kültürel faktörlerin de önemli olduğunu vurguladı. Bu sütunun okuyucuları ve öğrencilerim zaten bilirler; bu tür yaklaşımı ben de defalarca önermiştim ama doğrusu böyle bir toplantı düzenlemek hiç aklıma gelmemişti. Lawton, hedeflerinin 2010 yılında Avrupa'da biyolojik çeşitliliğin azalmasına son vermek oldu-

ğunu ekledi. Bu bize biraz fazla iyimser geldi ama umarım başarırlar.

Toplantıya 850'si konuşmacı olmak üzere 1000'e yakın kişi katıldı. Bu kadar kişinin konuşabilmesi için organizatörler programı 17 ayrı oturuma bölmüşler. Bu yüzden toplantıyı bir haftaya sığdırabilmek için konuşmalar iki ayrı binada, 8 salonda aynı anda verildi. Başka toplantılarda da bu tür problemlere sık sık rastlanır. Bu durumda katılımcı doğal olarak önce kendi çalışma konusuyla ilgili konuşmaları dinler. Fakat arada sırada diğer disiplinlerde ne olup bittiğine bir göz atmak çok faydalı olabilir, çünkü birçok "orijinal" buluş sizin çalışmanıza yabancı bir kaynaktan gelebilir. Örneğin ton balığının göç yollarını izlemek için geliştirilen bir yöntem, gevik sürüleri için de kullanılabilir. DNA'nın keşfinin bir biyolog ve fizikçinin ortak çalışmasıyla yapıldığını da unutmayalım. Genç arkadaşlarımızın bu konuda yapacakları en akıllı hareket, toplantı öncesi basılan konuşma özetlerini dikkatlice gözden geçirmek ve ona göre bir dinleme stratejisi belirlemek olacaktır.

Kongreye ülkemizden 20'nin üzerinde akademisyen, yüksek lisans ve doktora öğrencisi katıldı. Bu birbirinden ilginç poster ve konuşmaların birkaç tanesini sizlerle paylaşmak isterim.

ODTÜ öğrencisi Emre Can, Bozayı-İnsan ilişkileri adlı bir proje yürütüyor. "Bozayıya olan ilgim 1998-2000 yıllarında Avrupa Birliği tarafından desteklenen kurtlar üzerine yürüttüğüm proje sırasında başladı" diyor Emre ve ekliyor: "Daha sonraki yıllarda özellikle Batı ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nde bozayının göreceli yoğunlukları konusunda fikir sahibi olmak ve bozayı-insan ilişkisi konusunda bilgi toplamak için çalıştım." Tez danışmanı Prof. İnci Togan'a ilaveten Emre en büyük desteği Prof. Dr. Wilfried Buetzler (Almanya), Dr. John Beecham (ABD) ve Dünya Hayvanları Koruma Derneği Direktörü Victor Watkins'ten (İngiltere) aldığını söylüyor. 2002 yılında Norveç'te yapılan Ayı Kongresi'nde Emre'nin yaptığı konuşma en iyi ikinci sunum seçilmiş. ODTÜ öğrencisi Hüseyin Ambarlı da Dr. Can Bilgin'in yönlendirdiği, yine ayıyla ilgili bir çalışmayı Artvin civarında yapıyor. Ne günlere geldik. Daha birkaç yıl öncesine kadar zavallı ayların burunlarına halka takıp sokak ortasında oynatıyorduk! Şimdi aylar için aynı üniversitede iki proje yapıyor.

Çağan Şekerçioğlu

Samsun 19 Mayıs Üniversitesi'nden Prof. Sancar Barış'ın doktora öğrencisi Kiraz Erciyas, Kızılırmak Deltası'nda konuklayan kuşların göçlerini inceliyor. O zamana kadar yalnız İskandinav ülkelerinde rastlanan Kuzey Çıvgını ilk kez Kiraz ve arkadaşları tarafından ülkemizde tespit edilmiş. Kiraz'ın yaptığı çalışma o kadar ilgi çekti ki eğer serçeyle devekuşunu ayırmakta zorluk çekmesem ben de bu projede asistan olarak yer almak isterdim.

Kafkas Üniversitesi'nden Dr. Fatma Güneş bitkilerle çalışıyor. Yoğun bir çalışma sonucu bölgede yüzlerce endemik türü (sadece o yörede bulunan) ve diğer bitki türlerini sınıflandırmayı başarmışlar. Boğaziçi Üniversitesi'nden Dr. Zühre Aksoy organik tarımın biyolojik çeşitliliğe etkisi üzerine çok güzel bir konuşma yaptı. Mesleği ekonomi olan Zühre hanım doktora çalışmasını Massachusetts Üniversitesi'nde aynı konuda yapmış.

Dr. Reşit Akçakaya, ABD'de bir çevre şirketinde çalışan fakat ana vatanla ilgisini kesmemiş ve koruma alanında haklı bir üne sahip bir bilim insanımızdır. Reşit Bey'e katılımcılar hakkında ne düşündüğünü sorduğumda şu yanıtı verdi: "Türkiye'den epey bir katılım olmasına çok sevindim. Genellikle iyi çalışmalar yapmış öğrencileriniz; ama poster yerine daha çok konuşma yapsalar daha iyi olurdu." Ben de ekleyeyim, TEMA'nın yeni başkanı değerli arkadaşımız Dr. Uygur Özesmi dışında, diğer yerli derneklerden katılımcılara rastlamadım.

Toplantının benim için en mutlu anlarından biri Çağan Şekerçioğlu'yla tekrar bir araya gelmek oldu. 30 yaş civarında olan bu genç adamın özgeçmişine bir göz atarsanız ülkemizden çıkmış en iyi ekolo-

ğün kim olduğuna karar vermekte hiç zorlanmazsınız. (Çağan'la ufak bir söyleşi, dergimizin Mayıs 2005 sayısında yayınlanmıştı. Biz sadece birkaç ekleme yapacağız.)

Çağan küçük yaşta beri doğaya meraklı biriyim. 1991 yılında TÜBİTAK'ın matematik olimpiyatları kampındayken o zamana kadar görmediği bir böcek bulmuş ve elindeki bütün kitapları araştırmasına rağmen bir türlü türünü belirleyememiş. "Robert'deki Boston'lu biyoloji hocam, Harvard Üniversitesi'nin çok büyük bir böcek koleksiyonu olduğunu ve resmi oraya yollamamı söyledi" diyor Çağan. Gelen cevapta o böceğin koleksiyonda bulunmadığını ve eğer mümkünse bir örneğin gönderilmesi istenmiş. Çağan da öyle yapmış. Bir yıl sonra Harvard'da okumak için müracaat eden Çağan onlardan aldığı teşekkür mektubunu başvurusuna eklemiş. "Böylelikle" diyor Çağan, "bu konuyu okumakta ne kadar ciddi olduğumu göstermiş oldum". Çağan, Harvard'da biyolojiye ilaveten antropoloji diplomasını 4 yılda, hem de şeref listesine geçerek almış. Doktorasını da Stanford Üniversitesi'nden alan Çağan şimdi aynı üniversitede araştırma uzmanı olarak çalışıyor.

Çağan, Alaska, Ekvator, Venezuela, Uganda, Peru ve Bolivya'da kuşlar üzerine çalışmalar yapmış. En önemlisi bu çalışmaları üzerine yazılan makaleleri en prestijli dergilerde yayınlanmış. Tabii bu arada kendi ülkesini de unutmamış. Bir süredir Kars'ta Kafkas Üniversitesi'ndeki meslektaşlarıyla birlikte yürüttüğü projenin amacını kongrede bizlere şöyle özetledi:

"Kafkas Üniversitesi, Kars Belediyesi, çevre örgütleri, yurtiçi ve yurtdışı üniversiteleriyle beraber, çok disiplinli, işbirlikçi ve yerel tabanlı bir yaklaşımla,

1-Kars bölgesinin canlı (kuş, bitki, memeli vs) zenginliğini araştırma, tanıma, sevdirmeye teşvik etme,

2- Bu zenginliğin yerel kültürdeki yer ve önemini anlama,

3-Yöredeki özellikle üniversite öğrencilerine ve ilgilenen diğer herkese farklı canlı gruplarını araştırma tekniklerini öğretme,

4-Yerele önem veren eko turizm, bilimsel projeler ve organik tarım gibi yollarla bu doğal zenginlikten halkın gelir elde etmesini sağlama."

İşte dört dörtlük çevre projesi bunaderler. Ne mutlu bana, kongrede en beğendiğim projeyi kendi ülkemizin insanı yürütüyor!